

سفر امیر قطر و مورا به تهران با هدف میانجیگری اگر درگیرکننده منافع اقتصادی ایران نباشد بی فایده است

جفت پوچ

غفاری ادامه داد: «نکته‌ای که در این رابطه وجود دارد این است که جمهوری اسلامی ایران تأکید کرده باید تمامی ملزومات و شرایط برای رفع عملیاتی تحریم‌ها فراهم شود که یکی از آنها تعیین تکلیف حضور سپاه در لیست تروریستی مورد ادعای آمریکا است.»

نظر امیرعلی ابوالفتح را نیز جویا شدیم. ابوالفتح با اشاره به ادعاهای آمریکا مطرح کرد: «ببینید تلاش هایی دارد برای احیای برجام صورت می گیرد، مساله این است که آمریکایی‌ها مدعی هستند ایران خواسته‌های فرابرجامی دارد، ایران هم تأکید می کند آمریکا به تعهدات برجامی خودش عمل نکرده و نمی کند. برای اینکه در این بین، یک راه حل میانه پیدا شود، تلاش هایی دارد صورت می گیرد ولی من خیلی به این مساله خوش بین نیستم.»

پیشنهاد جدید مورا در مورد تحریم‌های سپاه چیست؟

انریکه مورا مجدداً اقرار است برای صحبت درباره پرونده‌های باز مذاکرات احیای برجام به ایران بیاید. در همین راستا، از حنیف غفاری پرسیدیم پیشنهاد جدیدمورا با توجه به صحبت‌های اخیر جوزپ بورل چه می تواند باشد؟

او پاسخ داد: «جوزپ بورل، مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا در مصاحبه‌ای که هفته گذشته داشت اعلام کرد اروپا به راهکاری میانه می‌اندیشد. اگر منظور از راهکار میانه این است که بخشی از سپاه یعنی همان نیروی قدس در ذیل تحریم‌ها باقی بماند و بخش دیگری از این لیست خارج شود خوب این پیشنهاد جدیدی نیست و پیش از این نیز از جانب اروپایی‌ها مطرح شده و ایران نیز پاسخ خود را به این پیشنهاد بارها اعلام کرده است.

اصرار بر این مساله قطعاً منجر به حل موضوعات باقی‌مانده نخواهد شد. با توجه به اینکه احتمال دارد انریکه مورا تا روز جمعه در تهران بماند، یک گمانه‌زنی دیگر نیز مطرح است مبنی بر اینکه اروپایی‌ها پیشنهاد جدیدی را مطرح کنند. در این صورت قطعاً دستگاه دیپلماسی می‌تواند سنجش این طرح را بر مبنای منافع ملی ما انجام دهد.»

غفاری همچنین با تأکید بر اینکه چیزی که درحال حاضر مهم است این است که اروپایی‌ها باید بدانند برای حل موضوع نیاز به ارائه پیشنهاد‌های جدید است و اصرار بر پیشنهاد قبلی مشکلی را حل نمی کند، گفت: «پاک کردن صورت‌مساله و موکول آن به آینده نیز عملاً موضوعی را حل نخواهد کرد و جمهوری اسلامی ایران در انتظار پیشنهاد‌های عملیاتی و کاربردی اتحادیه اروپاست.»

مساله دیگری که باید مطرح شود این است که با توجه به استقبالی که آمریکا از سفر انریکه مورا به ایران -که سخنگوی وزارت خارجه آمریکا نیز این مساله را صراحتاً اعلام کرده است- داشته باید این احتمال را در نظر گرفت که یا اتحادیه اروپا طرح پیشنهادی خود را قبلاً با واشنگتن درمیان گذاشته یا آمریکا طرحی را به اتحادیه اروپا پیشنهاد کرده است تا این طرح در قالب یک طرح اروپایی به ایران ارائه شود.

به‌رحال فارغ از اینکه ماهیت این طرح چه خواهد بود، نسبت آن با منافع کشور سنجدیده خواهد شد و پاسخ ایران نیز بر مبنای صیانت از همه منافع ملی جمهوری اسلامی ایران اعلام می‌شود.»

درباره پیشنهاد جدید مورا از حسن بهشتی‌پور نیز پرسیدم. او گفت: «راه حل میانه‌ای که اخیراً بورل به آن اشاره کرده و مورا آمده تا در تهران مطرح کند، ظاهراً به این معناست که سپاه پاسداران را از لیست تروریست‌ها خارج بکنند، چون منطق ایران این است که می‌گوید شما نمی‌توانید بخشی از نیروهای مسلح یک کشور را به‌عنوان تروریست اعلام کنید و از نظر حقوقی هم این موضوع بار خیلی مهمی دارد، به‌خاطر اینکه به شرکت یا هر کشوری بخواهد با ایران همکاری کند، خودش به‌عنوان حامی تروریسم مجازات خواهد شد که مجازات بسیار

گروه سیاست دقیقاً دوماه پیش بود که مذاکرات ایران و کشورهای ۴+۱ در وین تا اطلاع ثانوی متوقف اعلام شد، مذاکراتی که آمریکا هم از طریق واسطه اروپایی و به‌صورت غیرمستقیم در آن مشارکت داشت. اصلی‌ترین دلیل این توقف طولانی‌مدت، فقدان اراده جدی ازسوی مقامات آمریکایی جهت اتخاذ یک تصمیم سیاسی است.

تصمیم‌سیاسی برای دست‌کشیدن از کارزار شکست‌خورده فشار حداکثری علیه ایران و به‌رسمیت شناختن حقوق و مطالبات مطرح شده ازسوی مذاکره‌کنندگان ارشد کشورهای خطوط‌قرمز و مطالباتی همچون خارج کردن نام سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از فهرست FTO یا همان فهرست‌ادعایی گروه‌های تروریستی خارجی مشخص‌شده توسط دولت آمریکا و همچنین محفوظ دانستن حق تنبیه و مجازات عاملان و آمران ترور شهیدسلیمانی برای ایران. آمریکایی‌ها که درطول مذاکرات همواره با متهم‌ساختن ایران، عامل به‌نتیجه‌رسیدن گفت‌وگوهارا مذاکره‌کنندگان کشورمان عنوان می‌کردند، حالا با گذشت دوماه از توقف مذاکرات، هنوز حاضر نشده‌اند قدمی درجهت تسریع‌روند به‌نتیجه‌رسیدن آن بردارند.

در این میان اما انریکه مورا، مذاکره‌کننده ارشد و معاون مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا بوده که با رفت‌وآمد میان پایتخت‌های طرف‌های مذاکره‌کننده، با ارائه پیشنهادهایی، ظاهراً در تلاش برای خروج مذاکرات وین از بن‌بست بوده است؛ اما آنچه در حقیقت از رفت‌وآمدهای مورا در این مدت دیده شده است تنها کوشش جهت راضی کردن جمهوری اسلامی ایران برای کوتاه‌آمدن از خطوط‌قرمز خود مقابل آمریکا بوده است، نه تلاش برای مجاب‌کردن آمریکا به پذیرش مطالبات ایران. علاوه‌بر این، کشورهای اروپایی به ادعای جوزپ بورل، مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا در مصاحبه‌ای که شب‌به‌هفته گذشته با فایننشال تایمز داشته است، نفع خود را در احیای هرچه سریع‌تر توافق برجام می‌دانند و به گفته خود، در پی یافتن «راهی میانه» جهت توجه به خطوط‌قرمز اعلامی ازسوی ایران و درنتیجه، حل مشکل ایجادشده در روند مذاکرات وین هستند. در همین راستا هفته گذشته بود که خبر سفر قریب‌الوقوع و همین‌طور کشورهای منطقه خواهد تنور گمانه‌زنی‌ها درباره سرنوشت مذاکرات وین را داغ کرد. علاوه‌بر خبر سرفروز سه‌شنبه مورا به ایران، خبر دیگری که رسانه‌های خارجی سعی کردند آن را کاملاً مرتبط با مذاکرات وین عنوان کنند، سفر قریب‌الوقوع شیخ تمیم‌بن حمد آل ثانی، امیر قطر به تهران بود، سفری که مقامات دو کشور از پیش برای آن آمادگی داشتند اما حالا با گره‌خوردن به گفت‌وگوهای وین، پیام‌های سیاسی متفاوتی برای طرف‌های مذاکره و همین‌طور کشورهای منطقه خواهد داشت. در شماره امروز «فرهیختگان»، با هدف بررسی پیام‌های سیاسی سفر انریکه مورا، معاون مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا و هماهنگ‌کننده کمیسیون مشترک برجام به تهران و همچنین واکاوی اهداف سفر قریب‌الوقوع امیر قطر به کشورمان، با کارشناسان مسائل بین‌الملل حسن بهشتی‌پور، حنیف غفاری و امیرعلی ابوالفتح به گفت‌وگو پرداختیم که در ادامه می‌خوانید.

۱۱۱

پیشنهادی که مورا در فروردین برای تحریم سپاه داشت در ابتدای این گفت‌وگوها از جمیع کارشناسان مسائل بین‌الملل درباره پیشنهادی که مورا در هفتم فروردین امسال داشت، پرسیدیم.

حسن بهشتی‌پور در پاسخ به این سوال با اشاره به اینکه در رسانه‌های رسمی صحبت دقیقی از این پیشنهاد نشده و صرفاً براساس آنچه در محافل رسانه‌ای مطرح شده، گفت: «آنچه در رسانه‌ها مطبوعات غربی گزارش کرده، به این شکل بوده که گفتند ما سپاه را از لیست تحریم‌ها خارج می‌کنیم، به‌شرطی که ایران حاضر باشد تا درمورد موضوعات غیربرجامی مذاکره بکند و تعهد بدهد. چون گفته بودند این تحریم سپاه در زمان برجام نبوده بلکه بعد از برجام، ترامپ دستور این تحریم‌ها را داده است. یعنی آمریکایی‌ها با حیل‌ه‌گری و زرنگی می‌گویند این موضوع خارج از برجام بوده است، بنابراین اگر ما بخواهیم راجع به این موضوع صحبت کنیم باید پیام راجع به سایر مسائل خارج از برجام هم صحبت کنیم. این پیشنهادی بود که انریکه مورا در سفر قبلی خودش به ایران داشت.»

در ادامه دیگر کارشناس مسائل بین‌الملل، حنیف غفاری دراین باره گفت: «واقعیت امر این است که جمهوری اسلامی ایران مواضع صریح خودش را بر این مبنا به اتحادیه اروپا اعلام کرده است که اگر آنها پیشنهادی دارند مبنی‌بر اینکه منافع ایران به‌ویژه درمورد خروج سپاه از لیست FTO را تأمین کند، اعلام کنند. پس اگر پیشنهاد کاربردی در این مورد دارند باید آن را مطرح کنند اما اصرار بر پیشنهاد‌های قبلی قطعاً گره‌ای را در مسیر حل‌وفصل مشکلات و بازگشت به برجام حل نخواهد کرد.»

غفاری به این نیز پرداخت که برخی از منابع غربی ادعا کرده‌اند انریکه مورا می‌خواهد به ایران این درخواست را بدهد که ایران موضوع حذف سپاه از لیست FTO را فعلاً کنار گذاشته و آن را به‌آینده موکول کند، یعنی توافق احیا شود و سپس ایران در قالب مذاکرات دیگری در این مورد صحبت کند، البته این موضوع به‌صورت رسمی اعلام نشده است.

در آستانه سفری به ایران است. فارغ از اهداف منطقه‌ای و قراردادهای اخیر قطر و ایران، این سفر را از جهت ارتباطش با مذاکرات احیای برجام بررسی کردیم. به همین منظور حنیف غفاری درباره این مساله توضیح داد: «یک نکته درمورد تفاوت ماهوی سفر انریکه مورا و سفر قطر به ایران را باید موردتوجه قرار داد. مساله‌ای که راجع‌به اتحادیه اروپا مطرح است اینکه این اتحادیه جزئی از امضاکنندگان برجام است و نمی‌تواند طرف واسطه قرار بگیرد بلکه خودشان به لحاظ حقوقی طرف متعهد هستند. ایران از طرف اروپایی انتظار دارد به‌عنوان بازیگران امضاکننده برجام و باتوجه به تعهدات خود، وارد معادله شوند اما امیر قطر به‌عنوان فرد امضاکننده برجام وارد ایران نمی‌شود. دلیل حضور امیر قطر صرفاً مساله هسته‌ای نیست بلکه مساله هسته‌ای وحل‌وفصل آن را در ذیل پاک‌باز بزرگ‌تری می‌خواهد تعریف کند. این امر نیز به همکاری‌های منطقه‌ای با ایران بازمی‌گردد.»

غفاری ادامه داد: «امیر قطر به برجام از زاویه ایجاد امنیت در منطقه‌نگاه می‌کند. به همین دلیل مناسبات بین ایران و اعضای شورای همکاری خلیج فارس را نیز درنظر می‌گیرد. با درنظر گرفتن این اصل، واضح است که امیر قطر و انریکه مورا نگاه و رویکرد واحدی به مساله هسته‌ای ندارند. البته این امکان نیز وجود دارد که به‌طور کلی پیام امیر قطر با آنچه که انریکه مورا می‌خواهد بگوید تفاوت داشته باشد. این هم موضوعی است که نباید در تحلیل این مساله فراموش شود.»

او پاسخ داد: «ببینید قطر چون هم مورد وثوق ایران است، هم رابطه بسیار نزدیکی با آمریکا دارد(بزرگ‌ترین پایگاه نظامی آمریکا در منطقه قطر است). بنابراین قطر از یک طرف با آمریکا رابطه نزدیکی دارد، از طرف دیگر با جمهوری اسلامی ایران هم رابطه خوبی دارد، بنابراین کشوری که بالقوه با هر دو طرف روابط خوبی دارد و مورداعتماد است، می‌تواند نقش میانجی ایفا کند، مانند عمان. عمان در دوران سلطان قابوس چنین نقشی را ایفا می‌کرد. بعد از درگذشت سلطان قابوس نقش عمان در این زمینه کم‌رنگ شد. و الآن قطر بیشتر در این زمینه فعال است. حالا به دلایلی که خودشان دارند، در منطقه و از لحاظ بین‌المللی نقش مثبتی داشته باشند. بنابراین من فکر می‌کنم سفر امیر قطر به ایران، قطعاً یک بخشش یکجانبه است و بخش دیگرش هم در رابطه با مسائل منطقه است. یک بخشش هم درباره احیای برجام و کمکی که می‌تواند بکند تا برجام از حالت بلاتکلیفی بیرون بیاید. چون الآن برجام در یک حالت بلاتکلیفی قرار دارد.»

آخرین پیشنهاد مورا یا فضاسازی رسانه‌ای؟

جوزپ بورل در مصاحبه اخیر خود با فایننشال تایمز درباره راه میانه‌ای که مورا بناست به ایران پیشنهاد دهد، ادعا کرده است که این سفر مورا، آخرین تیر اتحادیه اروپا برای احیای برجام است. این چنین ادعاهایی درحالی مطرح می‌شود که پیش‌تر نیز طرف غربی و آمریکایی با تعیین زمان برای توافق، سعی در جوسازی رسانه‌ای داشتند تا ایران از منافع خود عقب‌نشینی کند اما چنین نشد. در این باره از کارشناسان مسائل بین‌الملل نیز پرسیدم.

حسن بهشتی‌پور گفت: «مقامات آمریکایی و غربی از این صحبت‌ها، زیاد کردند. اینها دیگر فضاسازی رسانه‌ای است. صحت‌ها اگر خاطراتان باشد، می‌گفتند اول فوبره و بعد می‌گفتند اگر دیگر توافق حاصل نشد، آمریکا بی‌خاصیت می‌شود و دیگر انگیزه‌ای ندارد که در موردش مذاکره کند. اما دیدید که اینجور نشد.»

بهشتی‌پور درباره نیازمندی آمریکا برای مذاکره و توافق با ایران گفت: «جنگ اوکراین که پیش آمد، بازار انرژی دچار مشکل شد، امنیت انرژی دنیا دچار مختل شده و این‌ها علاقه‌مندند ایران به بازار انرژی برگردد، تا حداقل ایران با صادرات نفت و گاز خود، التهاب بازار جهانی را کم بکند. بنابراین من فکر می‌کنم این

صحبت‌های بورل و امثالهم فضاسازی رسانه‌ای است و نباید خیلی جدی گرفته شود.»

حنیف غفاری نیز درباره صحبت‌های بورل تأکید کرد: «نه‌تنها مسئول سیاست خارجه اتحادیه اروپا بلکه وزرای خارجه آلمان بارها طی همه مذاکرات گذشته اعلام کردند که این آخرین دور مذاکرات است و اگر به نتیجه نرسد، مذاکرات شکست خواهد خورد. واقعیت امر این است که بخشی از واژگان و عبارات مورد‌استفاده سیاستمداران اروپایی در قبال برجام که تهدید به شکست مذاکرات می‌کنند یک مساله مسبق به سابقه است. طرف‌های اروپایی در بحث مذاکره با ایران بارها از این کلیدواژه‌ها استفاده کرده‌اند اما یک مساله وجود دارد که این بار از جانب ایران باید موردتأکید قرار بگیرد و آن این است که اگر اتحادیه اروپا نتواند پیشنهاد سازنده‌ای برای احیای برجام، خروج سپاه از FTO و همچنین رفع عملیاتی تحریم‌ها ارائه کند یا بخواهد روی خواسته‌های قبلی خودش اصرار بورزد در این صورت اروپا صرفاً زمان خود و ما را تلف کرده است. ما در مواضع خودمان اعلام کرده‌یم که تا باید پای میز مذاکره صبر نمی‌کنیم و درحال حاضر نیز اینجا ما نه در کسوت یک بازیگر منفعل بلکه باید در چهره یک بازیگر فعال عمل کنیم و به اروپایی‌ها این پیام را منتقل کنیم که اتفاقاً این امکان وجود دارد که این آخرین فرصت برای احیای توافق هسته‌ای برای آنها باشد.»

امیرعلی ابوالفتح نیز درباره صحبت‌های و فضاسازی‌های امثال بورل گفت: «صحبت‌های بورل خیلی جدی نیست. از این صحبت‌ها زیاد کردند. الآن ۶ ماه است که زمان تعیین می‌کنند ولی هیچ چیز طبق زمان آنها پیش نمی‌رود. این توافق برای آنها خیلی ضرورت دارد ولی برای ایران شد، شد و اگر نشد، هم نشد. هیچ فشاری بیشتر از شرایط فعلی نمی‌تواند به ایران بیاورند. مثلاً فرض کنید پیشنهاد مورا الآن پذیرفته نشود، نمی‌توانند بر تحریم‌ها بیفزایند چون چیز دیگری برای اضافه کردن ندارند. اگر می‌خواستند تحریم یا مورد دیگری را درباره ایران انجام بدهند، اگر می‌توانستند انجام می‌دادند. ولی نمی‌توانند. از این جهت، صحبت‌های آنها برای تعیین زمان، خیلی اهمیتی ندارد. اگر پیشنهاد مورا پذیرفته نشود، مذاکرات دوباره از سر گرفته می‌شود، وین نباشد، می‌روند ژنو، الآن آن کار را انجام ندهند، ۶ ماه دیگر بین‌المللی انرژی اتمی دوباره ادعا کرده که ایران هیچ اطلاعاتی در دادن افکار عمومی است، باز هم دوباره یک ماه بعد برمی‌گردند می‌گویند آخرین تیر است و باز دوباره همین طور.

تحریم سپاه تنها پرورنده باز مذاکرات احیای برجام نیست در پایان این گفت‌وگوها به سراغ پرورنده‌های باز در مذاکرات احیای برجام رفتیم و پرسیدیم که به غیر از تحریم‌های سپاه، مسائل دیگری هم پرورنده‌شان هنوز باز است، یکی از این پرورنده‌های باز، پی‌ام دی است؟ چون اخیراً رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی دوباره ادعا کرده که ایران هیچ اطلاعاتی در اختیار آژانس قرار نداده درحالی که آخرین بار که گروسی به ایران آمد بنا بود تا بخرداد پرورنده پی‌ام دی بسته شود ولی الآن گویا دارد زیرش می‌زند.

امیرعلی ابوالفتح، کارشناس مسائل بین‌الملل در این باره توضیح می‌دهد: «توافق با آژانس ذیل توافق وین است. یعنی اگر روند مذاکرات وین، مثبت باشد، آژانس هم ابرازخوش‌بینی و امیدواری می‌کند و رافائل گروسی می‌آید تهران و با مقامات وزارت خارجه ایران دیدار می‌کند. اگر چشم‌انداز وین منفی شود، آژانس هم دوباره همین اما و اگرها و تردیدها را ایجاد می‌کند. بستگی به توافقات سیاسی در مذاکرات دارد. اگر توافقات سیاسی بین تهران و واشنگتن انجام شود، گروسی اظهار رضایت می‌کند. دفعه قبل هم همین بود، اول در وین توافق کردند بعد یوکیا آمانو، مدیر اسبق آژانس بین‌المللی انرژی اتمی آمد ایران و پرورنده‌ها را بست. برای همین خیلی نظرات گروسی مهم نیست. طبیعی است که الآن ناامیدی در سخنان گروسی درباره فضای مذاکرات وین افزایش پیدا کرده، ما از آژانس خبرهای دلگرم‌کننده‌ای نمی‌شنویم. چون تعیین کننده وین است نه آژانس.»

این کارشناس مسائل بین‌الملل، امیرعلی ابوالفتح در ادامه توضیحات خود گفت: «الآن در مذاکرات احیای برجام، تنها مساله‌ای که حل نشده حذف سپاه پاسداران از لیست تحریم‌ها نیست، بلکه مسائل دیگری هم وجود دارد که حل نشده باقی‌مانده است. اخیراً یکی از اعضای کمیسیون امنیت ملی مجلس، محمود عباس‌زاده گفت که چند مورد دیگر هم هست، البته به موضوعات اشاره نکردند ولی قایل فاعل هست که فقط در یک موضوع اختلاف وجود ندارد. یکی از مسائل مهم این است که اصلاً آینده این توافق تا چه زمانی تداوم خواهد داشت و دولت بعدی آمریکا و جمهوری خواهان در آمریکا، چه رویکردی در قبال ایران می‌خواهند داشته باشند؟ بالاخره ایران اگر بخواهد به تعهدات برجامی خودش برگردد، باید یک‌سری اقدامات انجام بدهد، مثلاً تغییراتی در سطح سانتریفیوژها، ذخایر اورانیوم، تغییرات در نظنز و فردو و... و چند قدم به عقب‌تر از جایی که هست، برگردد. خوب اگر عمر این توافق کوتاه‌تر و یا سه سال باشد، خیلی سازنده نیست و هزینه‌هایی را به ایران تحمیل می‌کند. و ما را با این سوال مواجه می‌کند که اصلاً توافقی که مشخص نیست دو یا سه سال دیگر قرار است از بین برود، ارزش هزینه‌دادن دارد یا خیر؟ ضمن اینکه در داخل آمریکا هم، مشکل فقط حذف سپاه از لیست تحریم‌ها نیست. الآن لایحه‌ای در مجلس سنا درحال بررسی است که می‌خواهند بانک مرکزی ایران را در فهرست تروریستی قرار دهند. در این صورت، ایران هیچ منفعتی از برجام به دست نمی‌آورد.»